

ირინა ტყემელაშვილი
ოპოლეს უნივერსიტეტი,
პოლიტიკურ მეცნიერებათა და ადმინისტრაციის ინსტიტუტის
დოქტორანტი,
ხელმძღვანელი - პროფესორი მიკოლაი ივანუც

მელინა მერკურის როლი „ევროპის კულტურის დედაქალაქების“ შექმნაში

*საკვანძო სიტყვები: მელინა მერკური, კულტურული მემკვიდრეობა,
პოპულარიზაცია.*

„ევროპის კულტურის დედაქალაქების“ ინიციატივა და ქალაქებისთვის ამ სტატუსის მინიჭების იდეა საბერძნეთის ყოფილ კულტურის მინისტრს, ცნობილ მსახიობს, მომღერალს, აქტივისტსა და პოლიტიკოსს - ქალბატონ მელინა მერკურს ეკუთვნის. როგორც ცნობილია, 1985 წლიდან, ყოველწლიურად, ერთი ან რამდენიმე ევროპული ქალაქი ევროპის კულტურის დედაქალაქად ირჩევა, შესაბამისი სტატუსი ენიჭება და შესაძლებლობა ეძლევა აჩვენოს მსოფლიოს თავისი კულტურული სიკაცხლისუნარიანობა.

იდეა დაიბადა ათენის აეროპორტში 1985 წლის იანვარში, როდესაც ძლიერი ქარი ქროდა და ფრენები იგვიანებდა. ევროპის კულტურის მინისტრთა შეხვედრებში მონაწილეობის შემდეგ დარბაზში ისხდნენ, თავიანთი თვითმფრინავების მოლოდინში,¹ იმ დროის საბერძნეთის კულტურის მინისტრი მელინა მერკური და საფრანგეთის კულტურის მინისტრი ჯეკ ლანგი.²

მელინა მერკურის³ როლი კულტურისა და ხელოვნების დარგში არა მხოლოდ საბერძნეთის, არამედ მთლიანად ევროპული კავშირის ქვეყნების სფეროს ეხება. თავისი გამორჩეული და შრომადაუდებელი საქმიანობის შედეგად ის არა მხოლოდ ოსკარზე იყო ნომინირებული, არამედ უამრავი ევროპული და ამერიკის შეერთებული შტატების ნომინაციებში გაიმარჯვა.

1 Making Capital out of Culture, https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/default/files/library/capitals-culture-25-years_en.pdf 01.V.2021.

2 ჯეკ მეთიუ ემილ ლენგი, <https://amp.www.en.freejournal.org/319675/1/jack-lang-french-politician.html> 08.V.2021.

3 Melina Merkouri - Curriculum Vitae <https://www.culture.gov.gr/en/ministry/SitePages/cv.aspx?cID=23> 09.05.2021.

თამამად შეიძლება ითქვას, რომ მელინა მერკური¹ საბერძნეთის ერთ-ერთი ყველაზე გავლენიანი ქალია XX საუკუნეში. მან წამყვანი როლი ითამაშა სამხედრო დიქტატურის წინააღმდეგ ბრძოლაში 1967 - 1974 წლებში და იყო მსოფლიოში ცნობილი სცენისა და კინოს მსახიობი. ამავდროულად, ის ასევე იყო პოლიტიკოსი, რომელმაც კვალი დატოვა თანამედროვე ბერძნულ და ასევე ევროპული კულტურების აღქმასა და მათი მნიშვნელობის პოპულარიზაციაში.

მერკური პოლიტიკურად გამოჩენილი ოჯახიდან იყო. მისი ადრეული ცხოვრების ყველაზე მნიშვნელოვანი ადამიანი იყო ბაბუა სპირიდონ მერკურისი,² რომელიც ათენის მერი რამდენიმე დეკადის განმავლობაში იყო. მისი მამა სტომატის მერკურისი - პარლამენტის წევრი, ხოლო ბიძა, ჯორჯ მერკურისი - ბერძნული ნაციონალ-სოციალისტური პარტიის დამფუძნებელი.

1949 -1950-იან წლებში მერკური თანამშრომლობდა სამხატვრო თეატრთან - მონაწილეობას იღებდა ალდუს ჰაქსლის, არტურ მილერის, ფილიპ ჯორდანისა და ანდრე რუსის პიესების დადგმებში. შემდეგ გამოჩნდა პარიზში, ჟაკ დელავასა და მარსელ აჩარდის ბულვარულ პიესებში. პარიზში ყოფნისას გაიცნო არერთი გამოჩენილი პიროვნება, მათ შორის: ჟან კოქტო, ჟან-პოლ სარტრი, კოლეტი და ფრანსუა საგანი. 1953 წელს მიიღო მარიკა კოტოპულის პრემია, რომელიც ხელოვანს ბერძენი მსახიობების პატივსაცემად ენიჭება.

მელინა მერკურის პირველი კინოროლი იყო მთავარი როლის შემსრულებელი მაიკლ კაკოიანისის „სტელლაში“.³ ფილმმა განსაკუთრებული მოწონება დაიმსახურა კანის კინოფესტივალზე 1956 წელს, სადაც მელინა მერკური შეხვდა ამერიკელ კინორეჟისორ ჟიულ დასინს,⁴ რომელთანაც იგი იზიარებდა ცხოვრებას და კარიერას.

1960 წელს მან მოიგო კანის კინოფესტივალის საუკეთესო

1 Spyridon Merkouris | Project Gutenberg Self-Publishing - eBooks | Read eBooks online 02.05.2021.

2 Τι έγραφε το 1944 ο Σταμάτης Μερκούρης για τον Γεώργιο Σημίτη, πατέρα του πρώην πρωθυπουργού; (skamnosvoice.gr) 02.05.2021.

3 Stella (1955) | Great Movies (madeinatlantis.com) 1955 წელი, 07.05.2021.

4 Jules Dassin, Filmmaker on Blacklist, Dies at 96 - The New York Times (nytimes.com) 30.04.2021.

სო მსახიობი ქალის როლის შესრულებისთვის პრემია ფილმში „არასოდეს კვირა დღეს“. ის ასევე იყო ნომინირებული სამ ოქროს გლობუსსა და ორ BAFTA პრემიაზე.¹

როდესაც 1967 წლის 21 აპრილს სახელმწიფო გადატრიალება მოხდა, მერკური იმყოფებოდა საზღვარგარეთ – ბროდვეიზე თამაშობდა „ილია დარლინგში“.² საბერძნეთში განვითარებული მოვლენების შესახებ, ამერიკული მედიის საშუალებით, მან შემდეგი მიმართვა გაავრცელა: „გთხოვთ, ნუ წახვალთ ჩემს ქვეყანაში“. მელინა მუდმივი პრობლემა იყო რეჟიმისთვის, ყოველი თავისი საქმიანობით, ინტერვიუებით თუ კონცერტებით, ჩანაწერებით, შიმშილობით და სხვა მრავალი ღონისძიებით, ის აქტიურად აწარმოებდა საერთაშორისო კამპანიას და იბრძოდა სამეხდრო ხუნტას წინააღმდეგ, რის გამოც მელინა მერკურს ჩამოერთვა საბერძნეთის მოქალაქეობა, ბერძნული პასპორტი და ქონება. დიქტატორის ამ გადაწყვეტილებაზე მან ისტორიული განცხადება გააკეთა: „მე ბერძენი დავიბადე და ბერძენად მოვკვდები, ხოლო პატაკოსი დაიბადა ფაშისტად და მოკვდება ფაშისტად“.³ თავისი ხასიათით, მელინა მერკურმა „განასახიერა ბერძნული თავისუფლების იდეალი“ და საერთაშორისო საზოგადოების ცნობიერებამდე მიიტანა ბერძენი ხალხის ტანჯვა.

1974 წლის ივლისში დიქტატურის დაცემისა და დემოკრატიის აღდგენის შემდეგ, იგი საბერძნეთში დასახლდა, სადაც განაგრძო პოლიტიკური საქმიანობა პანელენ-სოციალისტურ მოძრაობასთან,⁴ რომლის დამფუძნებელი წევრიც იყო, პარალელურად, აქტიურად მონაწილეობდა ქალთა მოძრაობაში და ცხადია, მსახიობის კარიერასაც უთმობდა დროს.

1981 წლის ოქტომბერში მერკური გახდა საბერძნეთის კულ-

1 BAFTA Awards, 1963 <https://www.imdb.com/name/nm0580479/awards1961>

2 Iliya Darling (Original Broadway Cast, 1967) | OvrTur 29.04.2021.

3 “I was born Greek and I will die Greek. Pattakos was born a fascist and will die a fascist.” Melina Mercouri: Greek actress and activist who embodied Hellenic spirit – Greek Herald 27.04.2021.

4 After 45 Years, Anniversary of Founding of PASOK More a Memorial than a Celebration (greekrep orter.com) PASOK The Panhellenic Socialist Movement , 25.04.2021; What does PASOK mean? (definitions.net) 25.04.2021.

<https://www.greekboston.com/culture/modern-history/pasok/> Panhellenic Socialist Movement 09.05.2021.

ტურისა და სპორტის პირველი ქალი მინისტრი.¹ როგორც პოლიტიკოსი, იყო პასოკის (PASOK)² და საბერძნეთის პარლამენტის წევრი, საბერძნეთში ყველაზე გრძელვადიანი კულტურის მინისტრი (1981–1989) და 1993 წლებში მსახურობდა „პასოკის“ ყველა მთავრობაში, ფაქტობრივად თავის გარდაცვალებამდე - 1994 წლამდე.

პანელინური სოციალისტური მოძრაობის მიერ ხელისუფლების აღების შემდეგ, 1981 წლის ოქტომბერში, მელინა პრემიერ მინისტრმა ანდრეას პაპანდრეუმ კულტურის სამინისტროს ხელმძღვანელად დანიშნა. ამ თანამდებობას მელინა მერკური იკავებდა მანამ, სანამ PASOK-მა არ დაკარგა ქვეყნის მმართველობა, 1989 წელსმერკური პარლამენტის წევრად აირჩიეს 1977 წელს და ისევ 1981 წელს.

1981 წელს პასოკის (PASOK) სათავეში მოსვლისთანავე იგი დაინიშნა კულტურის მინისტრის პოსტზე, რომელსაც ასრულებდა PASOK-ის უფლებამოსილების ვადის განმავლობაში, ანუ 1989 წლამდე, ხოლო შემდეგ კი 1993 წლიდან გარდაცვალებამდე. საერთაშორისო აღიარებისა და პოპულარობის გამო მერკურს კონტაქტი მოუწია ევროპის დიდ ლიდერებთან და მან ხელიდან არ გაუშვა საბერძნეთის პოპულარიზაციის შესაძლებლობა.

თავის გამოსვლაში ოქსფორდში, 1986 წელს, მერკურიმ სავალალო მდგომარეობაში მყოფი საბერძნეთის კულტურის სფეროს დახასიათებისას ერთ-ერთ ოთხ არგუმენტთაგან ის მოიყვანა, რომ ბრიტანელმა ტურისტებმა იმ დროს საბერძნეთი ასე დახასიათეს: „უმეცარი და ცრუმორწმუნე ბერძნები გულგრილები იყვნენ თავიანთი ხელოვნებისა და ძეგლების მიმართ“.³

მელინა მერკურმა ასევე შესთავაზა ათენის ცენტრში არსებული არქეოლოგიური ძეგლების გაერთიანება და 1988 წელს კულტურის სამინისტრომ შეუკვეთა მთავარი გეგმის შედგენა მელინა მერკურის ხედვის განსახორციელებლად. როგორც კულტურის მინისტრმა მან პრიორიტეტი მიანიჭა საბერძნეთის ბოლოდროინდე-

1 Greece's first minister of culture | NEW YORK CITY - IN THE WIT OF AN EYE (newyorkcityinthewitofaneye.com) 23.04.2021.

2 Biography | melinamercourifoundation 07.05.2021.

3 Oxford Union, June 12, 1986 | melinamercourifoundation მ.მერკურის, როგორც სპორტისა და კულტურის მინისტრის გამოსვლა ოქსფორდის კავშირში 12.06.1986 წ., 30.05.2021.

ლი არქიტექტურული მემკვიდრეობის დაცვას, ქვეყნის მასშტაბით და განსაკუთრებით ათენში მნიშვნელოვანი შენობების აღდგენას.

ეს ბრწყინვალე მაგალითია კულტურული ეკონომიკის განსაზღვრისა და თავიდან შექმნის, რადგან, ა. ჯ. სკოტის¹ მიხედვით, „რეგიონური ან ადგილობრივი წარმოების ინსტიტუტების ზრდა და გავრცელება, რომელთა საქმიანობა დაფუძნებულია კულტურული პროდუქციის ინდუსტრიაზე, მიემართება არა კულტურული მსგავსებისაკენ, არამედ ფანტასტიკურად გაზრდილი მრავალფეროვნებისკენ გლობალურ დონეზე“.²

მან დააარსა ევროპის კულტურის დედაქალაქების სტატუსის მინიჭების პროექტი, და ათენი დასახელდა, როგორც პირველი დედაქალაქი 1985 წელს. ფაქტობრივად ეს იყო ერთი საერთაშორისო აღიარების მოპოვების გზა არა მხოლოდ ათენისათვის, არამედ მთელი საბერძნეთისათვის, რომელსაც დიქტატორული რეჟიმის დაცემის შემდეგ, საერთაშორისო საზოგადოების მხარდაჭერა და ეკონომიკური განვითარება ესაჭიროებოდა.

1989 წელს მან მხარი დაუჭირა სალონიკის ბიზანტიური მუზეუმის³ პროექტს. პერიოდი, რომელშიც მან დაიწყო პროფესიონალური მოღვაწეობა, ემთხვევა ურბანული მეცნიერების განვითარების ხანას და მაშინ, როდესაც ის ევროპის კულტურის მინისტრებთან ერთად განიხილავდა ევროპის კულტურული მომავლის ბედს - სოციალურ-ეკონომიკური გეოგრაფიის, ეკონომიკისა და სოციოლოგიის კვებაზე ჩნდება „შემოქმედებითი ქალაქი“-ს ცნება.

მელინა მერკურის, როგორც პოლიტიკური ძალის მამოძრავებელი რესურსი, რომელიც გაცდა ეროვნულ საზღვრებს, მაგალითი და წარმატება ნათლად ასახავს ჩარლს ლაუნდრის მიდგომას, რომლის თანახმად, ქალაქების ერთადერთ რესურსს წარმოადგენენ ადამიანები. ინდუსტრიალიზაციასა და ტექნოლოგიურ განვითარებასთან ერთად, მოსახლეობის მხრიდან რეალური მოთხოვნილება მნიშვნელოვნად შეიცვალა და კულტურა გახდა ის ნიშა,

1 Allen J. Scott, Cultural-products industries and urban economic development. Prospects for Growth and Market Contestation in Global Context, University of California, Los Angeles, URBAN AFFAIRS REVIEW, Vol. 39, No. 4, March 2004, გვ. 461-472.

2 შემოქმედებითი ქალაქები - როგორც ადგილობრივი თვითმმართველობის ეფექტური ინსტრუმენტი, გვ 2. (ელ-პუბლიკაციის ბმული).

3 საბერძნეთში აშენებული უდიდესი ბერძნული მუზეუმი XX საუკუნეში.

რომელიც მელინა მერკურმა მოწყურებულ მოსახლეობას მიაწო-
და.

1980-იანი წლების ინვოაცია და დიქტატორული რეჟიმიდან ამოსუნთქვა, რომელსაც მელინა მერკურის პოლიტიკური მოღვა-
წეობა წარმოადგენდა, ჰაერივით საჭირო ფანჯარა იყო საბერძნე-
თის რთულ სოციალისტურ პერიოდში.¹

დრო რომ შევადაროთ, ეს იგივეა, რაც ელონ მსკის თა-
ნამედროვე გამოკვლევები და მისი მარსზე გამგზავრებასთან და-
კავშირებული საერთაშორისო ინიციატივები და პროექტები... აი
ანალოგიური დროში გარღვევა იყო მელინა მერკურის მხრიდან
კულტურის სფეროს განვითარება და კულტურის მეშვეობით სა-
ბერძნეთის საერთაშორისო არენაზე გამოყვანა. მისი ინტერვიუ-
ები და საერთაშორისო პუბლიკაციები მოიცავდა ღია მიმართვას
საერთაშორისო საზოგადოებისადმი საბერძნეთის მოსახლეობის
გაჭირვების შესახებ და თხოვნას - დახმარებოდნენ მის ქვეყანას.
მისი ტექსტები ბერძნულ კულტურასა და ქვეყნის პოპულარიზაცი-
აზე იყო მიმართული, იმავდროულად, გამიზნული ტურიზმის ავტო-
მატური განვითარების ხელშეწყობაზე. აღნიშნული მოიაზრებდა
საბერძნეთის ეკონომიკურ მაჩვენებლების ზრდას, რაც კავშირში
იყო მოსახლეობის სიღარიბის დაძლევის ერთ-ერთი რეალურ
გზასთან.

დღესდღეობით, პროგრესულად მოაზროვნეებისთვის დისკუ-
სია კულტურის დემოკრატიზაციის შესახებ, თანამედროვე საზო-
გადოების პოლიტიკური დემოკრატიის არსებით პრინციპად გა-
დაიქცა და, შესაბამისად, თანამედროვე კულტურა რეგიონული
პოლიტიკისა და განვითარების ახალ არქიტექტურას მოითხოვს.

როგორც უკვე აღინიშნა, 1999 წელს, ევროპის კულტურის
ქალაქის პროგრამას ევროპის კულტურის დედაქალაქი ეწოდა.²
მელინა მერკურმა³ მოახერხა, რომ კულტურა და ხელოვნება არა

1 Melina Mercouri: The Life and Remarkable Achievements of A Greek Actress, Singer, and Politician - Greeks Channel 22.05.2021.

2 ევროპის კულტურის დედაქალაქები: გზა წარმატებისკენ, 1985 წლიდან 2010 წლამდე, გვ. 7 - https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/default/files/library/capitals-culture-25-years_en.pdf

3 ევროპული კომისია „Melina Mercouri: Actor, politician and champion of culture (1920-1994)“ - https://europa.eu/european-union/sites/default/files/eu-pioneers/eu-pioneers-melina-mercouri_en.pdf 28.IV.2021.

მხოლოდ საბერძნეთის ყოველდღიური ცხოვრების ნაწილი ყოფილიყო, არამედ მისთვის გაზეთების პირველი გვერდები და რადიოსა და ტელევიზიის სივრცის მნიშვნელოვანი ადგილიც დაეთმო.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- ევროპის კულტურის დედაქალაქები: გზა წარმატებისკენ, 1985 წლიდან 2010 წლამდე, გვ. 7;
https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/default/files/library/capitals-culture-25-years_en.pdf
- ევროპული კომისია „Melina Mercouri: Actor, politician and champion of culture (1920-1994)“ - https://europa.eu/european-union/sites/default/files/eu-pioneers/eu-pioneers-melina-mercouri_en.pdf 28.IV.2021
- შემოქმედებითი ქალაქები - როგორც ადგილობრივი თვითმმართველობის ეფექტური ინსტრუმენტი, გვ 2. (ელ-პუბლიკაციის ბმული)
- ჯეკ მეთიუ ემილ ლენგი, <https://amp.www.en.freejournal.org/319675/1/jack-lang-french-politician.html>; 08.V.2021
- Making Capital out of Culture, https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/default/files/library/capitals-culture-25-years_en.pdf; 01.V.2021.
- Melina Merkouri - Curriculum Vitae <https://www.culture.gov.gr/en/ministry/SitePages/cv.aspx?cID=23>, 09.05.2021.
- Spyridon Merkouris | Project Gutenberg Self-Publishing - eBooks | Read eBooks online 02.05.2021.
- Τι έγγραφε το 1944 ο Σταμάτης Μερκούρης για τον Γεώργιο Σημίτη, πατέρα του πρώην πρωθυπουργού; (skamnosvoice.gr) 02.05.2021
- Stella (1955) | Great Movies (madeinatlantis.com) 1955 წელი, 07.05.2021
- Jules Dassin, Filmmaker on Blacklist, Dies at 96 - The New York Times (nytimes.com) 30.04.2021.
- BAFTA Awards, 1963;
<https://www.imdb.com/name/nm0580479/awards1961>.
- Ilya Darling (Original Broadway Cast, 1967) | Ovirtur 29.04.2021.
- “I was born Greek and I will die Greek. Pattakos was born a fascist and will die a fascist.” Melina Mercouri: Greek actress and activist who embodied Hellenic spirit - Greek Herald 27.04.2021.
- After 45 Years, Anniversary of Founding of PASOK More a Memorial than a Celebration (greekrep order.com) PASOK The Panhellenic Socialist Movement , 25.04.2021.
- What does PASOK mean? (definitions.net) 25.04.2021.

- <https://www.greekboston.com/culture/modern-history/pasok/Panhellenic-Socialist-Movement> 09.05.2021.
- Greece's first minister of culture | NEW YORK CITY - IN THE WIT OF AN EYE (newyorkcityinthewitofaneyeye.com) 23.04.2021.
- Biography | melinamercourifoundation 07.05.2021.
- Oxford Union, June 12, 1986 | melinamercourifoundation მ. მერკურის, როგორც სპორტისა და კულტურის მინისტრის გამოსვლა ოქსფორდის კავშირში 12.06.1986 წ., 30.05.2021.
- Allen J. Scott, Cultural-products industries and urban economic development. Prospects for Growth and Market Contestation in Global Context, University of California, Los Angeles, URBAN AFFAIRS REVIEW, Vol. 39, No. 4, March 2004, გვ. 461-472.
- Melina Mercouri: The Life and Remarkable Achievements of A Greek Actress, Singer, and Politician - Greeks Channel 22.05.2021.

Irina Tkeshelashvili

Opole University,
Institute of Political Science and Administration
PhD Candidate Head Prof. Mikołaj Iwanów

MELINA MERCOURI'S ROLE IN BUILDING EUROPEAN CAPITALS OF CULTURE

The initiative of European Capitals of Culture and the idea of giving this status to cities belongs to the former Minister of Culture of Greece, famous actress, singer, activist and politician – Ms. Melina Mercury. Every year starting 1985, one or more European cities are selected as European Capitals of Culture, what gives the appropriate status and the opportunity to show the world its cultural vitality.

The idea of European Capitals of Culture was born at Athens Airport in January 1985, when strong winds were blowing and flights were delayed. After attendance the meetings of the European Ministers of Culture, Melina Mercury, the that times 102 Minister of Culture of Greece, and Jack Lang, the Minister of Culture of France, sat in the hall waiting for their planes and came up with the challenging cultural initiative.

Melina Mercury's role in the field of culture and art is exceptional not only for Greece but also the European Union as a whole. As a result of her outstanding and hard work, she was not only nominated for an Oscar, but also won numerous nominations with in the European Union and the United States.

In 1960, she won the Cannes Film Festival Award for Best Actress in a Leading Role in "Never on Sunday." M. Mercury was also nominated for three Golden Globes and two BAFTA Awards in his acting career.

In October 1981, M. Mercury became the first female Minister of Culture and Sports. As a politician, she was a member of the PASOK and the Greek Parliament. She was the longest-serving Minister of Culture in Greece – from 1981- 1989 and served in all of PASOK governments until her death in 1994.

In 1999, the European City of Culture program was renamed the European Capital of Culture.

Thanks to her brilliance and charisma, Melina Mercoury managed to make culture and art not only an integral part of everyday life for the Greek people but also devoted the front pages of newspapers and an important place in the radio and television space.